

Az emberi jogok és az emberi méltóság sérelme Hír TV csatornán sugárzott Riasztás című műsorszám 2012. január 10-i adásában (valamint annak január 13-i és 14-i ismétlésében)

A 907/2012. (V. 16.) számú médiatanácsi határozat kivonata

A tényállás

A Hír TV csatorna által 2012. január 10-én sugárzott *Riasztás* című műsorban 22:46:57 és 22:55:47 között került sor a kifogásolt műsorrész közzétételére. A konkrét ügy bemutatása a gyermekkorúak ellen elkövetett szexuális bűncselekmények általános kontextusában történt, melynek keretében részletesen bemutattak egy családot, ahol az anya azt állította, hogy volt élettársa őt és hétéves lányát zaklatja.

Az édesanya szerint az apa szexuálisan és fizikálisan is bántalmazta a kislányt. Amellett, hogy az anya és jelenlegi élettársa a gyermek jelenlétében beszámolt a történekről, a kislányt is részletesen nyilatkoztatták a bántalmazással kapcsolatban. A gyermek arcát eközben nem takarták ki, sőt - drámai, zenei aláfestés mellett - több vágóképet is mutattak a rémült kislányról.

Mialatt a gyermekbántalmazásról egy klinikai szakpszichológus és egy kriminológus nyilatkozott, „*Illusztráció*” felirattal, ismétlődően bemutattak parkban ácsorgó, asztal alá bújó gyerekeket, illetve egy olyan képsort, amelyen egy férfi elfenekel, erősen ráz, majd az ágyra dob egy gyereket, a gyermek az asztal alá bújik, majd sír. Mindezt hatásvadász drámai zene kíséerte.

Az összeállítás Nagy Rudolf szerkesztő-riporter általános bevezetőjével indult, miszerint „*30 százalékkal nőtt a gyermekkorúak ellen elkövetett szexuális bűncselekmények száma. Minden ötödik fiatal molesztálják Magyarországon. A Riasztásnak nyilatkozó családban is ezzel gyanúsítják az apát.*”

Ezután a riporter elmondta, egy kétségbeesett anya azzal kereste meg a szerkesztőséget, hogy a volt élettársa zaklatja őt és a hétéves közös lányukat. Az anya szerint, miután a gyermek 2009-ben agresszíven kezdett viselkedni, pszichológus segítségét kérte, de ez nem segített semmit. Aztán szeptemberben a gyermek stresszes állapotba került. Később a kislány szólaltatták meg.

Kislány: „*Apa mondta, hogy igyak a pohár vízből, de én nem ittam, mert nem voltam szomjas, és akkor kiabált velem.*”

Riporter: „*Mit mondott apa?*”

Kislány: „*Azt, hogy menjek be a szobába, de én nem mentem, mert megijedtem.*”

Riporter: „*Meséltétek, hogy volt valami egy szöggel. Az hogy történt?*”

Kislány: „*Behívott az udvarról apa, és utána be akart szorítani egy sarokba, ahol ott volt egy szög, és a nagyi ki akarta venni, de mondta, hogy ne vegye ki, és megkarcoltam magamat a szöggel. Úgy, hogy ott volt a falban.*”

Anya: „*Az édesapja állítólag kikapta a fürdőkádból (...) csak úgy (...), és elkezdtek verni a nagymamával együtt. (...) És mesélt olyat is, hogy volt, amikor reggel fölébresztették, és ugyanígy elkezdtek verni, csak úgy.*”

Riporter: „*Te emlékszel ezekre, amikor megvertek?*”

Kislány: „*Igen.*”

Riporter: „*Mit mondtak, mért bántanak?*”

Kislány: „*Nem mondtak semmit.*”

Riporter: „*És mind a ketten ütöttek kézzel, vagy?*”

Kislány: „*Igen. Hát, a nagyi pálcával, az apa kézzel.*”

Riporter: „*Félsz apukádtól?*”

Kislány: „*Igen.*”

Riporter: „*Miért?*”

Kislány: „*Mert sokszor megvert, ami fájt.*”

Majd az anya elmondta, előfordult, hogy a volt élettársa az ágyhoz vágta a gyermeket, mert idegesítette, hogy sír. Ezután drámai zenei aláfestéssel, hatásvadász vágóképeket mutattak a riportban szereplő, síró és/vagy rémült kislányról, majd a riporter közölte, hogy az apa 2007-től rendszeresen vitte láthatásra a gyermeket, majd két évig külföldön dolgozott, de miután hazajött, újra élt a láthatási jogával. Aztán az anya mondta el, annak a híve, hogy a szülő tartsa a kapcsolatot a gyerekével, „*na de ilyen emberrel ne tartsa!*”

Riporter: „*Biztos abban, hogy rossz ember a volt élettársa?*”

Anya: „*Hát, igen. Onnan tudom ezt, hogy végül is megcsalt, már terhességem alatt több nővel is összejött. Meg hát nem szeretett dolgozni. És mindig olyanokon járt az esze, ami végül is illegális munka. És hát lopásból, csalás, hazudás.*”

Ezután a riporter ismertette, hogy az édesanya szerint a volt élettársa súlyos bűncselekményt követett el, szexuálisan bántalmazta a hétéves lányt. Eközben újabb vágóképeket mutattak be az anyjához bújó, rémült gyermekről. Majd az anya ismertette az – állítólagos – bántalmazás részleteit.

Anya: „*... megerőszakolta ujjal.*”

Majd a riporter elmondta, hogy az anya jelenlegi élettársa szerint a hatóságok nem tudják a gyermektől távol tartani az apát, illetve az új élettárs részletezte ezt.

Ezután a riporter újra a gyermekkel beszélgetett egy rajzról, amelyen a kislány börtönben jelenítette meg az édesapját.

Riporter: „*Tehát börtönben van apa?*”

Kislány: „*Ühüm.*”

Riporter: „*Miért?*”

Kislány: „*Mert rossz volt.*”

Később bemutatták, hogy a riporter a mobiltelefonján hív egy számot, miközben elhangzott, hogy az apa nem érhető el telefonon, illetve bejátszották, hogy „*a hívott szám pillanatnyilag nem kapcsolható*”. Majd szintén elhangzott, hogy a férfi ellen zaklatás gyanújával folyik eljárás a XI. kerületi rendőrkapitányságon.

Ezt követően a konkrét ügyről a gyermekbántalmazások általános témájára váltott az összeállítás. Ebben a részben elhangzott, hogy a bántalmazott gyerekek ritkán beszélnek a bántalmazásukról, és az elkövetők általában érzelmileg is zsarolják a gyermekeket. Egy klinikai szakpszichológus elmondta, a kiskorúak nagyon könnyen befolyásolhatóak, minél kisebbek, annál könnyebben fogadják el, hogy az az igazság, amit a felnőtt mond, illetve bármi történik, annak úgy kell lennie. Ha a gyermek később tapasztalja, hogy ami történt, nem volt helyes, nagyon gyakran magát hibáztatja. A gyerekeknek nagyon nehéz beszélniük a szexuális bántalmazásokról és gyakran csak felnőtt korban számolnak be az abúzusról. Majd az Országos Kriminológiai Intézet egyik kutatója számolt be arról, hogy a statisztikai adatok szerint a szexuális gyermekbántalmazások elkövetői több mint 90 százalékban olyan személyek, akiket ismer a gyermek, jellemzően barát, ismerős, családtag, hozzátartozó. A kriminológus elmondta azt is, hogy az ilyen eseteknél nagyon magas a látencia, az Európa Tanács 2001-es felmérése szerint minden ötödik gyermek szexuális erőszak áldozatává válik.

Narrátor: „*Magyarországon az esetek 10-15 százaléka derül ki, előfordult azonban olyan is, amikor a szülők a válóperben betanított mesével akarnak előnyhöz jutni, azaz hazugság a szexuális bántalmazás. A szakembereknek ezért óvatosan kell eljárniuk. A*

gyermekpszichológusok a gyerekekkel való foglalkozás után el tudják dönteni, hogy valóban történt-e molesztálás.”

Kriminológus: „Vagy túlreagáljuk ezeket az ügyeket, vagy pedig alulreagáljuk ezeket az ügyeket. Ha alulreagáljuk, akkor maradnak rejtve, és nem indul büntető eljárás, vagy megszüntetik bűncselekmény hiányában. Ha túlreagáljuk, akkor meg sok esetben olyan ügyben is eljárás indul, amikor valójában nem történik abúzus.”

A szegmens lezárásaként a narrátor nemzetközi statisztikai adatokat idézett, majd elmondta, hogy Magyarországon a családon belüli gyermekbántalmazások 41 százalékában a vér szerinti apa, 39 százalékában pedig a vér szerinti anya a bántalmazó.

A műsorrészt lezáró – fent ismertetett – bántalmazásokat általánosságban feldolgozó részben „Illusztráció” felirattal ismétlődően bemutattak parkban ácsorgó, asztal alá bújó gyerekeket, illetve egy olyan képsort, amelyen egy férfi elfenekel, erősen ráz, majd az ágyra dob egy gyereket, a gyermek az asztal alá bújik, majd sír. Mindezt hatásvadász drámai zene kísérte.

A kifogásolt műsor szegmens ismételt 2012. január 13-án 22:46:06 és 22:54:56, valamint 2012. január 14-én 21:45:10 és 21:54 között, változatlan formában került sugárzásra.

A Médiatanács döntése

A Médiatanács megállapította, hogy a médiaszolgáltató megsértette az emberi méltóság és az emberi jogok tiszteletben tartását előíró törvényi rendelkezéseket, ezért 700.000 Ft összegű bírság megfizetésére kötelezte a médiaszolgáltatót.

A határozat indokolása

Az Alkotmánybíróság gyakorlatában az emberi méltósághoz való jog a legátfogóbb személyiségi jog, minden más személyiségi jog ún. anyajoga, amiből bármely, akár a törvényekben nevesített, akár nem nevesített személyiségi jog lefejtethető.

Az emberi méltósághoz való jog a gyermeket is megilleti, mely jogról törvényes képviselője sem mondhat le. Az emberi méltóság az Alaptörvény II. cikke alapján sérthetetlen, azaz attól senkit nem lehet megfosztani. Az anya, mint törvényes képviselő gyermeke szerepeltetésébe történő beleegyezése nem eredményezheti az emberi méltósághoz való jog figyelmen kívül hagyását. A beleegyezés megléte vagy hiánya a Médiatanács szerint azért sem releváns körülmény, mert az Smtv. 14. § valójában nem a jogaiban sértett – az adott műsor számban szereplő – egyén emberi méltóságát védi, hanem intézményes alapjogvédelem útján az emberi méltóságot sértő, az emberi méltóság kultúráját semmibe vevő tartalmakkal szemben tesz lehetővé hatósági fellépést.

A fiatakorúak és gyermekek médiabeli megjelenítése, szerepeltetése vonatkozásában a gyermekekkel történő riportkészítés során a médiaszolgáltatóknak különleges figyelemmel kell eljárniuk. A műsor készítőknak hitelesen, objektíve és kellő érzékenységgel kell bemutatniuk a kiskorú riportalanyokat. Ennek során, minden körülmények között tiszteletben kell tartani a gyermek emberi méltóságát és jogait, valamint a gyermek mindenképp felett álló érdekeinek a védelmét, és ügyelni kell arra is, hogy a riport, illetve annak közzététele semmilyen módon ne okozzon fizikai vagy lelki sérülést a kiskorúnak.

Nagy gondossággal, érzékenységgel kell eljárni azokban az esetekben, amikor a gyermekkel valamely tragédia vagy szívfájdító élmény kapcsán készítenek beszélgetést. Ezt oly módon lehet csak megtenni, hogy a gyerekekben minél kisebb mértékben kerüljenek felidézésre az

átélt fájdalmak, szenvedések, az interjú során ne kelljen neki többször is elismételnie a történéseket.

Az Alaptörvény a gyermekek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jog kötelezett körét nem nevesíti. Ezen alapvető jog tiszteletben tartása mindenkinek kötelezettsége, így a médiaszolgáltatótól is elvárható annak szem előtt tartása.

Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdéséből, valamint a XVI. cikk (1) bekezdéséből következően az alapjogok elsődleges kötelezettje az állam, betartása felett – állami szervein keresztül – örökdik.

A médiaszolgáltatók kötelezettségét az Mttv. és az Smtv. határozzák meg. Az Smtv. 16. §-a alapján *„a médiatartalom-szolgáltató köteles tiszteletben tartani a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjét, tevékenysége során nem sértheti az emberi jogokat”*.

Az Smtv. 16. §-a alapján az emberi jogok, így a gyermeket megillető megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jog is számon kérhető a médiaszolgáltatón.

A médiaszolgáltató az összeállítás bemutatása során figyelmen kívül hagyta a gyermekek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez fűződő közérdeket, ezért megsértette az Smtv. 16. §-ában foglalt rendelkezést.

A Gyermekek jogairól szóló New Yorki Egyezmény, melyet Magyarország is ratifikált, és 1991. évi LXIV. számon törvénybe iktatott, több esetben is kinyilvánította azt, hogy a gyermekeket ugyanazok a jogok illetik meg, mint a felnőtteket. Emellett azonban tekintettel fiatal korukra, és az ebből eredő korlátozott cselekvőképességükre, a gyermekeket különös védelemben kell részesítenie a társadalomnak annak érdekében, hogy jogaik ne csorbuljanak. Ennek során, ahogyan az az Egyezmény 3. cikkében is szerepel, minden szervnek, illetve magán intézménynek a gyermek mindenképp felett álló érdekét kell figyelembe vennie.

Jelen ügyben a hatóság nem vizsgálta a műsorszámban szereplő kiskorú fejlődésének veszélyeztetését. Az Smtv. 16. §-a ugyanis az emberi jogok intézményes oldalának tiszteletben tartását írja elő a szabályozás hatálya alá tartozó szolgáltatók számára, és a hatóság így ennek felüyleletét láthatja el.

Intézményes alapjogvédelem – az Smtv. 14. § (1) bek. és 16. § értelmezése

Jelen ügyben nem a műsorszámban konkrétan szereplő kiskorú személyhez fűződő jogainak védelmében lépett fel a Médiatanács.

A médiaszabályozás számára az emberi jogok „intézményének” védelme a feladat, tehát a társadalom számára elengedhetetlenül fontos intézményt védi, és nem a megsértett emberi jogok nyomán konkrét sérelmet szenvedett egyént.

Az Alkotmánybíróság 46/2007. (VI. 27.) sz. határozatában foglaltak alapján megállapítható, hogy a médiaszabályozásban van alkotmányos lehetőség az emberi jogok védelmére, azonban ezen eljárások során az alapjogi sérelem bekövetkeztét csak azt mintegy eljárásjogilag „alanytalanná téve” ítéheti meg. A jogsértések esetén a jogalkalmazónak ketté kell tudnia választani a kizárólag az egyéni jog, valamint az emberi jogok (emberi méltóság) intézményes tartalmának sérelmét megvalósító eseteket, és – a köz érdekében fellépve – utóbbiak védelmében járhat csak el.

A 165/2011. (XII. 20.) AB határozat indokolása megállapította, hogy a média „rombolást tud végezni az emberi jogok, különösen az emberi méltóság tiszteletének kultúrájában”, tehát a kultúra védelme lehet a médiaszabályozás célja. Ezt követően az indokolás leszögezi, hogy „indokolt, hogy a hatóság – e jogok intézményes tartalmát érintő körben – (...) a közösség érdekében fellépessen a jogsértővel szemben” (indokolás, IV. 2. 2. 2. pont).

Az alkotmánybírói és bírósági döntések alapján a Médiatanács az emberi jogok védelmében nem kizárólag a műsorszám egésze, avagy a műsorszámok összessége vonatkozásában, hanem a jogsértést megvalósító műsorszegmensek tekintetében is jogosult eljárni.

A gyermekek (kiskorúak) egészséges, zavartalan fejlődése olyan társadalmi érdek, amely indokolja esetükben a közérdekű jogérvényesítést, azaz a méltóság és az emberi jogok intézményes védelmét, a hatósági fellépést. Nem a konkrét műsorszámokban szereplő kiskorú személyiségének a védelméről van tehát jelen esetben szó, hanem a gyermekeket megillető megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jog, az emberi méltóság intézményes védelméről, amely a kiskorúak méltóságát sértő vagy veszélyeztető, illetve a gyermekek védelméről rendelkező alaptörvényi szabályokba ütköző tartalmakkal szembeni fellépésre lehetőséget biztosít.

A médiahatóság korábbi gyakorlatából ezen értelmezésre példaként szolgálhatnak a 417/2012. (II. 29.) és 722/2012. (IV. 18.) sz. médiatanácsi határozatok, továbbá azon korábbi ügy, amely során a médiaszolgáltató a híradóban egy kalocsai fiú társai által történt megalázását mutatta be (952/2009. (IV. 29.) sz. ORTT határozat), illetve a „tótújfalui gyilkosság” néven elhíresült eset is (736/2003. (V. 29.) sz. ORTT határozat). Ezen esetekben a hatósági fellépés indokolt, de nem azért, mert az „helyettesíti” az elvben meglévő, de a valóságban korlátozott egyéni jogérvényesítést, hanem azért, mert e tényállásokban felfedezhető az emberi méltóság intézményes tartalmának sérelme. Az e tényállásokban szereplő jogsértések ugyanis alapvető társadalmi normákat és érdekeket – mint pl. a közösségi szolidaritás, kiskorúak egészséges fejlődése, stb. – hagynak figyelmen kívül, illetve sértenek.

A fentiek alapján a Médiatanács megállapította, hogy a gyermeknek, mint a feltételezett bűncselekmény áldozatának – személyének azonosításra alkalmas – bemutatása, a bántalmazásával kapcsolatos nyilatkozatának, a bántalmazások illusztrálása alkalmas volt az Smtv. 14. § (1) bekezdésének és 16 §-ának (emberi méltóság és emberi jogok) tiszteletben tartását előíró törvényi rendelkezéseinek megsértésére.

A Médiatanács jelen ügyben a jogsértés miatt alkalmazandó jogkövetkezmény fajtájának és mértékének meghatározása során az alábbi szempontokat vette figyelembe.

A Médiatanács a hatályos szabályozási környezettel összhangban és a kialakított szankció-alkalmazási gyakorlatának megfelelően jelen ügyben az Mttv. 187. § (3) bekezdésében foglalt jogkövetkezmények közül a bírság alkalmazása mellett döntött, mivel a feltárt és megállapított jogsértések vonatkozásában e közjogi eszközt ítélte a legalkalmasabbnak arra, hogy a Médiaszolgáltatót visszatartsa az esetleges további jogsértések elkövetésétől.

A Médiatanács, mint a jogkövetkezmény alkalmazásakor figyelembe vehető szempontként értékelte azt a tényét, hogy a jogsértő összeállítás a médiaszolgáltató három alkalommal tette közzé. A Médiatanács azonban figyelemmel volt arra a tényre is, hogy a médiaszolgáltató médiaszolgáltatásában eddig nem valósította meg a fenti törvénysértést.

A Médiatanács a jogsértés miatt alkalmazott jogkövetkezmény fajtájának meghatározásakor figyelembe vette azt a tényt is, hogy eddigi jogalkalmazói tevékenysége során az emberi méltóság/emberi jogok tiszteletben tartásának kötelezettségét első alkalommal megsértő médiaszolgáltatókkal szemben minden esetben bírság szankciót alkalmazott. A Médiatanács ugyanakkor figyelembe vette azt a tényt is, hogy a médiaszolgáltató nézettsége, vételkörzete nem mérhető össze az országos földfelszíni kereskedelmi televíziók vételkörzetével és nézettségével, így a két legnagyobb kereskedelmi televízió kapcsán kialakított bírság-alkalmazási gyakorlatához képest enyhébb összegű bírságszankció alkalmazása mellett döntött.